

Le
Printemps de la
TRADUCTION

Les traducteurs parlent aux lecteurs

ATELIER DE TRADUCTION

Roumain (Moldavie) › Français

★ 4e édition ★

2018

Samedi 02 juin – 10h – 12h / Centre Wallonie-Bruxelles

>>> 127-129, rue Saint-Martin - Paris 4^e

M 4 Étienne Marcel / RER A.B.D Châtelet-les-Halles

Avec **Laure Hinckel**

Les Enseignements d'une ex-prostituée à son fils handicapé, de Savatie Baştovoi (Éditions Jacqueline Chambon, 01/2018)

Dur, sans concession, violent parfois, le roman de l'écrivain moldave d'expression roumaine s'appuie sur le journal d'une mère déchirée par l'abandon de son fils. Il décrit aussi la trajectoire d'un duo à la puissance quasi mythologique : deux ados, Karlic et Sérioja, qui pourraient ne former qu'un seul corps, l'un en est la tête et l'autre les membres.

Cet atelier convie les participants à s'amuser avec les transparences de cette langue – parfois révélatrices, parfois trompeuses – et à trouver, dans un passage plein d'humour, les traces d'un certain passé soviétique. Car s'il est un romancier inspiré, qui offre des pages de poésie intense, Savatie Baştovoi dénonce aussi les travers de la société et en cela, il porte la plume dans la plaie.

Secretara Klara mânca pâine cu salam și bea ceai dintr-o cană pe care scria “Работа не волк в лес не убежит”¹. De vreo zece minute telefonul suna în continuu. Eduard Petrovici i-a interzis să răspundă. Primise ordin de la Piotr Kirilovici, șeful cel mare al orfelinatului. Piotr Kirilovici era la Chișinău la o întrunire despre drepturile persoanelor cu dizabilități organizată de Coaliția Nediscriminare. “Lăsați totul cum este – răcni în telefon Piotr Kirilovici atunci când Eduard Petrovici îl anunță despre moartea lui Nicolae -, eu o să vin și o să hotărâsc întrebarea”.

Totuși telefonul făcea un zgomot insuportabil. Era dintre acele telefoane sovietice menite să fie auzite din celălalt capăt al uzinei, fie în timpul unei beții cu lăutari sau și mai rău, în timpul bombardamentelor. Klara nu mai rezista. Nu-i ticnea ceaiul cu salam.

- Alo!, se răsti ea în telefon într-un sfârșit. Nu, n-a murit nime! Cine v-a spus că a murit? N-a murit nime, domnule... A, nu sînteți domn? Da' ce sînteți? Care părinte? De la mănăstire? Iaca bine. Taman mîncam. Da. Piotr Kirilovici a zis să nu răspundem la telefon. Da. Nici o problemă. Da. Ei, da... Nici vorbă. Cine a murit? Da, n-a murit nimeni, parcă v-am spus... Ei, părinte, ce, eu spun minciuni? Da. Cine v-a spus? A... Da' dumneavoastră vă potriviți la Karlic și prietenul lui? Ce, o fost pe la mănăstire? Azi dimineață? A... Da. Cum să vă spun. Dacă știți... Să faceți o panhidă? A, da. Cum îl cheamă? Nicolae. Eu vă rog numai să nu spuneți la nimeni, că dacă află Piotr Kirilovici, mă omoară. Da. O zis să nu răspund la nime. Aha... Că vine el și hotărăște întrebarea... Da. O zi bună, părinte. Mă scuzați că mănînc...

Klara puse receptorul ușurată. Oricum o să se afle. Dar de ce să fie ea vinovată? Bine că era părintele. Era mai rău dacă ar fi fost cineva de la presă. Dacă sună Proteveul? Ăștia sînt primii care află. Klara era sigură că toate acele sunete care fac masa să zbîrnîie de dimineața sînt de la Pro TV. Mai bine ar scoate telefonul din priză. Dar dacă sună Piotr Kirilovici? O omoară. O dă afară de la lucru. Cu Proteveul te mai descurci, mai zici o minciună, te faci că nu știi, că nu se-aude bine; dar pe Piotr Kirilovici nu-l minte nimeni. Piotr Kirilovici e șef de școală veche, vede șapte metri în pămînt, ca popa.

1. „Munca nu e lup, nu fuge în pădure” (rus.)

Moda aceasta de a bea ceaiul cu pâine și salam e o modă sovietică. E un semn de bunăstare socialistă. Imaginați-vă trei sute douăzeci de milioane de cetățeni sovietici care își încep ziua bînd ceai cu pâine și salam. Cu felii groase de franzelă proaspătă și cercuri de salam zis ”de doctori” de trei ruble și douăzeci de copeici kilogramul. Mai întîi se aud trei sute douăzeci de milioane de lingurițe care amestecă zahărul în cămile mari cu buline, făcînd o gălăgie ca de clopote. Apoi fiecare cetățean din cei trei sute douăzeci de milioane duce la nas lingurița cu ceai și suflă în ea înainte de a gusta dacă e destul de dulce ceaiul. Apoi mușcă o bucată mare din franzelă cu salam și-n timp ce are gura plină soarbe o gură sănătoasă de ceai. Veți întreba de ce? Pentru că ceaiul e fierbinte, dar dacă ai gura plină cu franzelă și salam, ceaiul nu se atinge direct de gingii, limbă și cerul gurii, ci toată fierbințeala o preaiu asupra lor pâinea și salamul. În acest fel omul sovietic cîștigă timp. Ca să ajungă la servicii, la școală, la război, în cosmos sau la Polul Nord.

Klara tocmai îndopă ultima bucată de pâine cu salam cînd începu să sune iarăși telefonul. Sună de două ori cîte trei apeluri și acum e a treia oară. Cod secret. E șmecheria lui Piotr Kirilovici. Klara sorbi speriată o gură mare de ceai și înghiți ultima bucată de salam.

- Da, Piotr Kirilovici... Aha... Cine o fugit? N-o mai fugit, Piotr Kirilovici! Cum să fugă? S-o dus la mănăstire după batareicile lor... Cine-o spus? I-o văzut pe drum? Doamne ferește! Da parcă nu-mi vine-a crede... Aha... Pe Leonia după dînșii? Aha. Ghini. Iaca amuș...

Acoperind receptorul cu palma, Klara începu să strige: Tania! Fa Tani, hăi! Tania, tot amu la mine! Tu ce, nu auzi? Fa Tani, eu trebu să te caut prin tot orfelinatul?

- Mi se pare că am venit destul de repede...

- Răpidi? Eu iaca amuș termin de mîncat o palcă de cîrnaț, pînă vii tu. Caroci. O sunat Piotr Kirilovici și-i nervos tare...

- Ei da?

- Ne dă afară pe-amîndouă!

- Chiar așa o zis?

- Caroci. Vorba lungă, sărăcia omului. O fugit Karlic și cu Serioja...

- Iară aiștia doi?

- Tot amu îl cauți pe Leonia, să ia mașina și să pornească după dînșii! Ei îs undeva pe cîmp, șoferu de la marșutcă i-o văzut și i-o sunat lui Piotr Kirilovici. Zice: tot ta eu mă uit că pațanii tăi îi dau foială cu căruciorul cam departe de casă. Da Piotr Kirilovici: pun eu mîna pe dînșii tot amu. Și davai să mă sune pe mine...

- Și chiar o zis că ne dă afară?

Klara, dîndu-și importanță pentru a-și ascunde agitația, îi face semn să tacă.

- Taci, fa, oleacă! Alo! Da, Piotr Kirilovici! Leonia de-amu-i pe drum... Aha... Pînă veniți dumneavoastră... Am înțeles, să-i închid în frigider pînă veniți dumneavoastră... Da n-o să-nghete, Piotr Kirilovici? Aha... Am înțeles, să mă mai uit din cînd în cînd dacă n-o-nghetat, c-or mai muri la dracu. Aha... Asta de-amu cînd veniți.

Apoi, devenind deodată cochetă, Klara încheie:

- Ei, da, Piotr Kirilovici... Hi-hi! Tot normal! Da ce-o zis la Chișinău, ceva fonduri o să fie? Aha... Am înțeles. Davai, davai! Vă aștept!

Cuvîntul "fonduri" avea în gura Klarei un înțeles aproape magic. Atunci cînd îl rostea, Klara avea în ea ceva de vrăjitoare, o vrăjitoare bună, bine-nțeles, care salva copiii din povești rătăciți în pădurile întunecate sau chiar aflați în fața pericolului de a fi mîncăți de vreun căpcăun lacom și fioros. Dar Klara se salva și pe sine. Fondurile salvează. Întotdeauna. Chiar și simpla lor pomenire îi umple pe oameni de nădejde. Klara nu era o excepție. De trei luni nu mai primise salariul și acum simpla pronunțare a cuvîntului "fonduri" în urechile lui Piotr Kirilovici o transformaseră în văzul infirmierei Tatiana. Klara era alt om.

- Ce, o să fie fonduri?, întrebă Tatiana entuziasmată.

- Da. A zis c-o să fie.

- Poate ceva de la Europa?

- N-a zis de unde. Are întîlnire cu oameni mari. Dar fonduri o să fie.

- Poate o să ne dea și nouă salariu.
- Asta nici nu se discută. Eu mă gândesc la vreo premialnaia. Vun concediu la mare! Că toată ziua cu nebunii, te țicnești.
- Da de ce-a sunat?
- Ah da! Imediat Leonia cu mașina să meargă după Karlic. Ăștia doi iar au fugit!
- Unde să fugă doi calici?
- Iaca așa calici cum îs, da i-o văzut șoferul de la microbuz tocmai în lanurile dinspre Briceni.
- Și cu mortul ce facem?
- Of, era să uit de mort! Când vin, vin toate-odată... Mortul dați-l la rece.
- Unde la rece?
- La frigider, fa! Cum unde la rece?
- Da nu încape, că ne-am uitat.
- Puneți-l în picioare.
- Și dacă se îndoiaie?
- Lasă-l să se îndoiaie oleacă, principalul să nu se împută.
- De-amu pute.
- Hai, repede. Și să-l puneți în așa fel ca să mai rămână loc. Că amuș îi aduce pe cei doi fugari și Piotr Kirilovici o dat ordin să-i băgăm de pedeapsă la frigider.
- Of, Doamne, da n-o să înghețe?
- Piotr Kirilovici a zis că n-or să înghețe. O să te duci din când în când să vezi. Dar altfel cum să se-nvețe minte?
- Sună telefonul!
- Las să sune!
- Poate-o fi Piotr Kirilovici?
- Nu. El sună de trei ori câte trei, scurt. Are codul lui.
- Da cine să fie oare?
- Presa. Cred că-i proteveul.
- Da de ce să sune, fa, proteveul?
- Cum de ce, fa? Parcă nu știi că dacă e vreun mort, primii arată proteveul?
- Oare să fi aflat de mortul nostru?
- Ei n-o aflat! Încă nici nu-i mortul mort, că aiștia de-amu știu. Mortul abie se gândește să moară că proteveul de-amu-l arată mort.

- Mai bine să nu răspunzi...
- Da ce, crezi că-s proastă? Lasă că o să sune cât o să sune și o să găsească alt mort. Că n-o rămas la mortul nostru.
- Hai să ducem mortul.
- Unde să-l ducem?
- La frigider, fa, parcă ai zis.
- Du-te tu și-l du.
- Cum să-l duc, fa? Nu știi că hoitul se face de două ori mai greu când e mort?
- Ia-l pe Lionea să-ți ajute.
- Care Lionea, fa? Nu l-ai trimis amu cu mașina după Karlic și Serioja?
- Ptfiu! M-am zăpăcit cu totul. Mă gîndeam la fonduri. Oare chiar crezi că o să ne dea salariul?
- Dacă a zis Piotr Kirilovici, înseamnă că o să dea. Amu, cu Europa asta, sînt fonduri, numai de nu le-ar fura cei de la conducere.
- Ei, n-or fura. Fură toți, că de asta se dau în politică.

Cele două femei s-au căznit mult să ducă mortul. Mai întîi au împins cadavrul cu tot cu masă făcînd un scîrțîit și un șîrîit insuportabil. La prag, cînd să bage masa în camera cu frigidere, apucînd amîndouă de aceeași parte, masa s-a înclinat și mortul a început să alunece.

- Stai, fa, că-l scăpăm. Lasă-mă pe mine să țin și tu du-te și cheamă vreo doi băieți.
- Nu-i voie! Piotr Kirilovici a dat ordin să stea toți în camerele lor. Nimeni nu trebuie să vadă mortul. O să se ducă vestea...
- Du-te îți zic, că nu ne descurcăm. O să-l scăpăm pe jos și o să fie păcat. Și așa a trăit cum a trăit, măcar mort să nu ne batem joc de dînsul. Unde o fi mă-sa care l-o născut?

În copacii din grădina orfelinatului cântau păsările. Își începeau trilurile de pe la patru dimineața, când ziua se îngemănează cu noaptea. La acea oră tainică trilurile sînt foarte puternice, ajungînd ca peste zi să se risipească, astfel încît o ureche obișnuită cu ele nici nu le mai observă. Nu se știe încă dacă Nicolae și-a dat duhul înainte ca păsările să înceapă cîntecul lor plin de viață, sau dacă nu cumva a murit în plină cîntare. Poate că la ceasul ieșirii din trup, sufletul omului redevine la fel de curat și de înțelegător ca atunci cînd l-a zidit bunul Dumnezeu și de aceea poate pricepe ciripitul păsărilor? Să respire aerul de dimineață ca în prima zi de la facerea lumii și să nu dorească a spune nimic din pricina bucuriei care îi umple sufletul.